

0208.1 1973 AUG 14
Népszabadság

KELEMEN LÁSZLÓÉK HONFOGLALÁSÁVAL KEZDŐDÖTT

Bános Tibor: Regény a pesti színházakról

Kétszeresen nem igaz a cím. Először is: nem regény, hanem színháztörténeti munka Bános Tibornak a Magvető Kiadónál Pest-Buda egyesítésének századik évfordulójára megjelent könyve. Másodsor: nem szorítkozik a Duna bal partján levő színházak életrajzának ismertetésére, számba veszi azokat a ritka alkalmakat, amikor Budán is nyílt színház, ha megfejteni ő sem tudja azt a lassan hagyományossá váló rejtelet: miért öröklődik nemzedékről nemzedékre Budapestnek színházi félváros jellege, miért képtelen a budai oldal eltartani huzamosabb ideig működő színházat annak ellenére, hogy mindig is szeretne magának is színházat.

A „regény” szó a címben — ha nem pontos is — jelzi, hogy a könyv szerzője nem rendszeres színháztörténetet ír, hanem a gazdag események közül érdekesebb és jellemzőbb csomópontok köré sűríti a fővárosi színháztörténetet. Az ünnepi alkalmakra megjelent művek nem mindig sebtiben tákolt silányságok, nem mindig napra lelkesedő alkalmi böktengert tartalmazó dicsénekek: ezt bizonyítja Bános második színháztörténeti munkája. Szakít előző könyvének a Faluszínház történelmét földolgozó anekdotisztikusságával, vagyis kilép abból a sorból, amit annyi éven át nyögött színházi könyvkiadásunk: hogy színházról, színészekről csak bohémas hangulatú, kedveskedő élcgyűjteményt lehet egybeszerkeszteni, vándoranekdótákat, elmésen csattanó mondásokat gyömöszölni híres művészek halott ajkai közé.

Bános hírlaptári kutatásokkal, a még élő tanúk kifaggatásával és bőséges forrásanyag földolgozásával rajzolja meg a főváros színházi életét: Kelemen Lászlóék honfoglalásától a második világháborúig. S ha az imént elismerően szóltunk arról, hogy elkerülte a túlszínezett adomázást, méltányoljuk, hogy elkerülte a másik veszedelmes végletet: könyve nem tudákos adathalmazat, nem szürkén elpötyögött száraz beszámoló, hanem szenvedélyes és színes krónika.

Bános nem mutatós képzeleti szárnyalásokat végez, hanem pontos felderítő munkát. Könyvében nyomon követhető, hogy a város városiasodásának és színháziasodásának története egybeesik; nyo-

mon követhető, hogy amint kialakul Budapest szellemi arca, kialakul a közönség is hozzá, amelyik megteremti a maga szükségleteinek megfelelő színházat; nyomon követhető, az első Nemzeti Színházból mint válnak szét a műfajok: miként szakad ki a daljáték, az opera, a népszínmű, az operett, a vígjáték és a kabaré, hogy mindegyik önállósultan saját épületet követeljen magának és tehermentesítse a nemzet színházát. Azután nyomon követhető az is, hogy amikor már kellő színház áll a közönség részére és kellő közönség a színházak számára, s üzlet lesz a

színház: ez a kor már nem a közönség nemesítését szolgálja, hanem az üzletet, tőkés vállalkozók spekulációja lesz egy-egy színház megnyitása, összevonása vagy bezárása.

Könyve végén Bános Tibor érzékelteti, hogy a színházalapítások vadnyugati szabadosságú korának vége szakadt és művészi-elvi alapokon szerveződő, közművelő intézmények vették át a sokszor kalandormerészségű alapítványok szerepét. Ennek bizonyítása már a következő könyv, a felszabadulás utáni színházak történetére hárul.

M. G. P.